

СТРУКТУРА КОНЦЕПТУ *МОЙСЕЙ* У КНИЗІ БУТТЯ

Олександра ТУРИК,

Буковинський державний медичний університет,
turik.oleksandra@bsmu.edu.uaTHE STRUCTURE OF THE CONCEPT OF *MOSES*
IN THE BOOK OF GENESIS

Oleksandra TURIK,

Bukovinian State Medical University,
ORCID ID: 0000-0002-6009-3072

Александра Турик. Структура концепта *Моисей* в Книге Бытия. В современном обществе образ пророка, в частности Моисея, вызывает в сознании украинского народа уважение и стремление отыскать идейного лидера. Сейчас остается не проанализированной интерпретация языкового образа Моисея в Библии, что и обуславливает актуальность нашего исследования. **Цель статьи** - исследовать специфику интерпретации и моделирования речевого образа Моисея в тексте Библии.

Научная новизна полученных результатов и выводов заключается в том, что в работе определен спектр средств воплощения образа Моисея в тексте Библии. В исследовании использованы **общенаучные методы и приемы** – лингвистического наблюдения, классификации, систематизации, сопоставления, абстрагирования, а также метод количественных подсчетов. **Выводы.** Концепт *Моисей* представлен в тексте Библии спектром таких концептуальных признаков: “посредник между Богом и людьми”, “слуга Господний” или “исполнитель воли Господа”, “проповедник воли Господней”, “беглец, который убил египтянина”, “пророк, лишенный красноречия”, “известен каждому мудрецу”, “защитник братьев своих”, “тот, кто работает на пользу собственного народа”, “тот, кого вытащили из воды”, “еврейское дитя”.

Ключевые слова: лингвоконцептология, концепт, *Моисей*, образ, библейский образ.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У всі часи біблійні образи, мотиви і сюжети надихали авторів до створення нових шедеврів. Так, до інтерпретації біблійних образів часто зверталися такі українські поети і прозаїки, як Іван Франко у поемі “Мойсей”, Олександр Олесь “По дорозі в казку”, Гнат Хоткевич у повісті “Авірон”, Павло Тичина у збірці “Плуг” (поезія “І Белий, і Блок...”), Роман Іваничук у романі “Шрами на скалі”, “Вода з каменю”, Володимир Дрозд у романі “Листя землі”, Ліна Костенко у романі “Записки українського самашедшого” та інші українські письменники.

У сучасному суспільстві образ пророка, зокрема Мойсея, викликає у свідомості українців повагу, пошану та прагнення відшукати ідейного лідера.

Наразі залишається не проаналізованою інтерпретація мовного образу Мойсея у Біблії, що й зумовлює **актуальність** нашого дослідження

Мета наукової розвідки – дослідити специфіку інтерпретації та моделювання мовного образу у Біблії.

Наукова новизна одержаних результатів та висновків полягає в тому, що в роботі визначено спектр засобів мовленнєвого втілення образу Мойсея у тексті Біблії; виокремлено структурні, смислові та композиційні особливості творення образу; здійснено класифікацію всіх текстових реалізацій концепту *Моисей*.

Дослідження мовного матеріалу ґрунтується на засадах комплексного філологічного підходу з використанням лингвокогнітивної методики аналізу

феномена, зокрема методу концептуального аналізу (для моделювання внутрішньої структури концепту *Моисей*); методу контекстуального аналізу (для висвітлення текстового втілення концепту *Моисей*). У дослідженні використано **загальнонаукові методи та прийоми** – лингвістичного спостереження, класифікації, систематизації, зіставлення, абстрагування, а також метод кількісних підрахунків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 90-х роках ХХ ст. **лінгвоконцептологія** постала як нова галузь когнітивної лінгвістики. Вона мала на меті опис концептів та мовних засобів, за допомогою яких вони реалізуються. Основним у когнітивній лінгвістиці є поняття концепту.

Концепт – це абстрактна одиниця, яка вміщує всі лінгвальні та екстралінгвальні відомості про предмет. Він має складну та багатовимірну структуру. З одного боку, це згусток перших підсвідомих уявлень людини про предмет, наші знання, асоціації, уявлення та хвилювання, які фіксуються у пам'яті та утворюють концепт. З іншого боку, концепт – це те, за допомогою чого звичайна людина може увійти у культуру та впливати на неї.

За О. Кубряковою, концепт “відповідає уявленню про ті смисли, якими оперує людина в процесі мислення і які відображають зміст досвіду та знання, зміст результатів усієї людської діяльності та процесів пізнання світу у вигляді певних “квантів” знання”¹. Із цього випливає, що концепти фіксують увесь історичний досвід нації та набувають цим самим нових концептуальних ознак.

¹ Kubriakova O. S. Kratkyi slovar kohnitivnykh terminov [A concise dictionary of cognitive terms], Moskva: MNU, 1996, P. 90 [in Russian].

С. Жаботинська, вважає, що “концепт – це будь-яка оперативна одиниця мислення, яка може передбачати або не передбачати наявність чіткої логічної форми”². Таким чином, концепт є результатом інтелектуальної діяльності мовця, переосмислення ним мовного знаку

В українському мовознавстві концепти досліджують чимало вчених (І. Єременко, З. Гузар, М. В. Скаб, Т. Вільчинська, Н. Піддубна та інші), однак комплексного аналізу концепту Мойсей ще немає. У літературознавстві образ Мойсея досліджували Я. Ярема, О. Забужко, Ю. Шерех, М. Неврлий, В. Сулима, В. Антофійчук та інші. Концепт Мойсей нерідко ставав об’єктом вивчення таких наук, як історія, філософія, богослів’я, психологія, лінгвістика, які кожен зі свого погляду трактує образ біблійного пророка та його діяльність^{3,4,5}.

Виклад основного матеріалу. У П’ятикнижжі Мойсея детально описано народження та життя відомого єврейського пророка – Мойсея та місію, покладену на нього. Проаналізуємо та визначимо функціонування лексеми Мойсей в тексті Біблії (переклад І. Огієнка). Найпершу згадку про зовнішність та таємницю народження Мойсея ми дізнаємося в другій книзі Мойсеевій: І завагітніла вона, та й сина вродила. І побачила його, що він гарний, та й ховала його три місяці (Вихід 2: 2); а не могла його більше ховати. І взяла йому папірсову скриньку, і виасфальтувала її асфальтом та смолою, і положила до неї дитину, та й поклала в очереті на березі Річки (Вихід 2: 3). З тексту ми розуміємо, що народження Мойсея було окутане таємницею, адже його мати постійно приходувала його від інших⁶.

Причиною цього був тогочасний нелюдський закон про вбивство новонароджених хлопчиків, який видав фараон.

Мойсею пощастило, адже його знайшла фараонова дочка, змилосердилася над ним і забрала його до себе на виховання, що відклало відбиток на все подальше життя майбутнього пророка: І відчинила, та й побачила дитину, ось хлопчик плаче. І вона змилосердилася над ним, та й сказала: Це з єврейських дітей! (Вихід 2: 6); І підросло те дитя, і вона привела його до фараонової дочки, і він став їй за сина (Вихід 2: 10). З наведеного мікроконтексту маємо концептуальні ознаки: “гарний” та “єврейське дитя”⁷.

Тут знаходимо і вказівку на етимологію імені Мойсей: І вона назвала йому ймення Мойсей, і сказала: бо з води я витягла його (Вихід 2: 10). Звідси ми розуміємо, чому наразі прийнято ім’я Мойсей

трактувати як “витягнутий з води”

Трохи далі подано інформацію про подальше життя Мойсея: І сталося за тих днів, і підріс Мойсей. І вийшов він до братів своїх, та й приглядався до їхніх терпінь (Вихід 2: 11).

Далі розповідається про те, як Мойсей убив єгиптянина задля справедливості, ця подія набула розголосу, а тому він змушений тікати: І побачив він єгиптянина, що бив єврея з братів його, І озирнувся він туди та сюди, і побачив, що нікого нема, та й убив єгиптянина, і заховав його в пісок (Вихід 2: 12); І почув фараон про цю справу, та й шукав, щоб убити Мойсея. І втік Мойсей від фараонового лиця, і оселився в країні Мідіян (Вихід 2: 15)⁸.

Ми розуміємо, що Мойсей скоїв злочин і це є порушенням загальноприйнятого морального закону, але, з іншого боку, він це все зробив заради захисту єгиптян та порятунку їх від гнобителя. Привертає увагу і те, що майже на кожній сторінці перших п’яти книг Біблії згадано Мойсея та його справи на користь власного народу. З цього можемо виокремити ще декілька концептуальних ознак: “захисник братів своїх”, “працює на користь власного народу”. Далі дізнаємося про те, як Мойсей пас отару і йому явився Янгол Господній: І сказав Мойсей: Зйду но, і побачу це велике видіння, чому не згорає та тернина? (Вихід 3: 3). Господь розповів Мойсесеві таємницю, що він хоче визволити його народ з-під руки гнобителя. Концепт Мойсей набуває нового концептуального значення: “проповідник волі Господньої”⁹.

Цікавим є те, що традиційно лексема пророк включає у свій значеннєвий спектр уміння проповідувати та виступати перед народом, а в Біблії концепт Мойсей репрезентує протилежне значення до традиційного, адже Мойсей був абсолютно позбавлений дару красномовства та не навчений ораторського мистецтва: Та Мойсей сказав до Господа: О Господи, я не промовець ні від учора, ні від позавчора, ані відтоді, коли Ти говорив був до Свогого раба, бо я тяжкоустий та тяжкоязикий (Вихід 4: 10). Продовжується ця характеристика і надалі: І сказав Мойсей перед обличчям Господнім: Таж я необрізановустий! Як же слухати буде мене фараон? (Вихід 6: 30), але Мойсей виконав волю Господа і пішов до фараона: А Мойсей був віку восьмидесяти літ, а Аарон восьмидесяти і трьох літ, коли вони говорили до фараона (Вихід 7: 7). Тут ми знаходимо вказівку і про поважний вік Мойсея¹⁰.

Окрім віку пророка, дізнаємося і про ставлення

² Zhabotyńska S. A. “Kognitivnaia lnhvistika: pryntsy py kontseptualnoho modelirovaniia” [Cognitive linguistics: principles of conceptual modeling], *Linhvistychni studii* [Linguistic studies], Cherkasy, 1997. Vyp. 2, P. 34 [in Russian].

³ Скаб М. В. Zakonomirnosti kontseptualizatsii ta movnoi katehoryzatsii sakralnoi sfery [Regularities of conceptualization and linguistic categorization of the sacred sphere], Chernivtsi: Ruta, 2008, 560 p. [in Ukrainian].

⁴ Vilchynska T. Kontsept Boh u poemi Ivana Franka “Moisei” [The concept of God in Ivan Franko's poem “Moses”], *Ivan Franko: dukh, nauka, dumka, volia*, Lviv: Vydavnychi tse ntr Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka, 2010, T. 2, P. 113–121 [in Ukrainian].

⁵ Pidubna N. V. “Verbalizatsiia kontseptu “movchannia” v khudozhnomu teksti relihiinoi tematyky: lnhvokreatyvna spromozhnist I. Franka (na materialy poemy “Moisei”)” [Verbalization of the concept of “silence” in the artistic text of religious themes: linguo-creative ability of I. Franko], *Linhvistychni doslidzhennia* [Linguistic research], 2013, Vyp. 35, P. 168–172 [in Ukrainian].

⁶ Bibliia abo Knyhy Sviatoho Pysma Staroho y Novoho Zapovitu iz movy davnoievreiskoi ta hretskoi na ukraïnsku nanovo perekladena [The Bible or the Books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments].

URL: <https://bibleonline.ru/bible/ubio/>

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

фараона та народу до нього: І дав Господь милість тому народові в очах Єгипту. Також і цей муж, Мойсей, був дуже великий в єгипетським краї в очах фараонових рабів та в очах того народу (Вихід 11: 3); А той муж, Мойсей, був найлагідніший за всяку людину, що на поверхні землі (Числа 12: 3)¹¹.

Наведений мікроконтекст ілюструє гарне ставлення людей до пророка і дає нам підставу виокремити ще декілька концептуальних ознак: “великий в єгипетським краї”, “найлагідніший за всяку людину”.

Навіть після смерті Мойсея народ оплакував його, виражаючи цим самим свою повагу до пророка та його діянь: І оплакували Мойсея Ізраїлеві сини в моавських степах тридцять день, та й покінчилися дні оплакування жалоби за Мойсеєм (Повторення Закону 34: 8). Далі йде мова про тернистий шлях Мойсея як пророка свого народу, його сходження на гору Синай: І ввійшов Мойсей у середину хмари, і вийшов на гору. І Мойсей пробував на горі сорок день та сорок ночей (Вихід 24: 18)¹².

На горі Мойсей мав змогу розмовляти з Господом, усвідомити своє призначення та завдяки цьому стати посередником між ним та людьми: А Мойсей відказав своєму тестеві: Бо народ приходить до мене питатися суду Бога (Вихід 18: 15); Бо як мають вони справу, то приходять до мене, і я суджу поміж тим і тим, та оголошую постанови Божі та закони Його (Вихід 18: 16). Можемо зробити висновок, що Мойсей не лише був посередником між людьми та Господом, а й суддею для народу. Звідси виокремлюємо такі концептуальні ознаки: “суддя”, “посередник між Господом і людьми”.

У тексті Біблії наголошено й на тому, що Мойсей несе на собі тяжкий тягар відповідальності за свій народ: Справді стомишся і ти, і народ той, що з тобою, бо ця справа тяжча за тебе. Не потрапиш ти чинити її сам один! (Вихід 18: 18). Мойсей усім серцем переймався за свій народ та його вчинки, а тому інколи міг гніватися на людей: І сталося, коли він наблизився до табору, то побачив теля те та танці... І розпалився гнів Мойсеїв, і він кинув таблиці із рук своїх, та й розторочив їх під горою!.. (Вихід 32: 19)¹³.

Також дізнаємося і про безмежну жертвність пророка, його розум та працю для народу: І був він там з Господом сорок день і сорок ночей, хліба не їв і води не пив. І написав на таблицях слова Заповіту, Десять Заповідей (Вихід 34: 28). Звідси пропонуємо виокремити ще одну концептуальну ознаку: “той, хто хліба не їв і води не пив заради інших”, яка підтверджує його прагнення допомогти своїй нації, навіть попри свої бажання¹⁴.

Неодноразово знаходимо в тексті Біблії підтвердження, що вся праця Мойсея була пов'язана з виконанням волі Господньої. У Біблії знайдено 41 мікроконтекст, який підтверджує вірність Мойсея Богові. Ми вважаємо, що „виконавець волі Господньої” – це найголовніша концептуальна ознака, адже постійний повтор її в Біблії є дуже важливим і він впливає на підсвідомість: І прибув Мойсей, і покликав

старших народніх, та й виложив перед ними всі ті слова, що Господь наказав був йому (Вихід 19: 7); А коли Мойсей входив перед Господнє лице на розмову з Ним, то здіймав покривало аж до свого виходу. І він виходив, і говорив до Ізраїлевих синів, що було наказано йому (Вихід 34: 4); А з блакиті й пурпуру та червені поробили вони службові шати для служення в святині. І поробили священні шати, що вони для Аарона, як Господь наказав був Мойсеєв (Вихід 39: 1); А пояс мистецький для накладання ефоду, що з ним з'єднаний і однакового з ним виробу, золото, блакить, і пурпур, і червень, і суканий віссон, як Господь наказав був Мойсеєві (Вихід 39: 5); І він їх поклав на ефодові нараменники, камені на пам'ять для Ізраїлевих синів, як Господь наказав був Мойсеєві (Вихід 39: 7)¹⁵.

І прив'язали нагрудника від каблучок його до каблучок ефоду блакитною ниткою, щоб був на мистецьким поясі ефоду, і не буде рухатись нагрудник із -над ефоду, як Господь наказав був Мойсеєві (Вихід 39: 21); Дзвінок і гранатове яблуко на подолку шати тієї навколо, на служення, як Господь наказав був Мойсеєві (Вихід 39: 26); І пояса з суканого віссону, і блакиті, і пурпура та з червені, робота гаптяра, як Господь наказав був Мойсеєві (Вихід 39: 29)¹⁶.

І дали на нім блакитну нитку, щоб була на завої згори, як Господь наказав був Мойсеєві (Вихід 39: 31); І скінчилася вся робота скінні, скінні заповіту. І зробили Ізраїлеві сини все, як Господь наказав був Мойсеєві, так зробили вони (Вихід 39: 32); І зробив Мойсей усе, як Господь наказав був йому, так він зробив (Вихід 40: 16); І розтягнув намета над внутрішньою скіннією, і поклав скінніне накриття на неї згори, як Господь наказав був Мойсеєві (Вихід 40: 19); Лицем, як Господь наказав був Мойсеєві (Вихід 40: 25); І кадив він на ньому запашний кадила, як Господь наказав був Мойсеєві (Вихід 40: 27); А жертівника цілопалення поставив при вході скінні, скінні заповіту, і приніс на ньому цілопалення та жертву хлібну, як Господь наказав був Мойсеєві (Вихід 40: 29); Коли вони входили до скінні заповіту, і коли зближались до жертівника, вони обмивалися, як Господь наказав був Мойсеєві (Вихід 40: 32); І зробив Мойсей, як Господь наказав був йому. І зібралась громада до входу скінні заповіту (Левит 8: 4); І поклав завою на голову його, і поклав на завою спереду його золоту квітку, вінця святости, як Господь наказав був Мойсеєві (Левит 8: 9)¹⁷.

І привів Мойсей Ааронових синів, і зодягнув їх у хітони, й оперезав їх поясом, і поклав на них накриття голови, як Господь наказав був Мойсеєві (Левит 8: 13); А бичка, і шкуру його, і м'ясо його, і нечистість його спалив в огні поза табором, як Господь наказав був Мойсеєві (Левит 8: 17); А нутрощі та голінки пообмивав водою. І Мойсей спалив цілого барана на жертівнику, це цілопалення на пахощі любі, це огняна жертва для Господа, як Господь наказав був Мойсеєві (Левит 8: 21).

І взяв Мойсей груди та й заколихав її, як колихання перед Господнім лицем, із барана посвячення. Вона була для Мойсея на пайку, як Господь

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

наказав був Мойсеєві (Левит 8: 29); А лій і нирки та сальника на печинці з жертви за гріх спалив на жертвнику, як Господь наказав був Мойсеєві (Левит 9: 10); І буде це для вас на вічну постанову на очищення Ізраїлевих синів зо всіх їхніх гріхів раз у році. І він учинив, як Господь наказав був Мойсеєві (Левит 16: 34)¹⁸.

І Мойсей промовляв до Ізраїлевих синів. І вони вивели того, хто проклинав, поза табір, та й закидали його камінням. І зробили Ізраїлеві сини, як Господь наказав був Мойсеєві (Левит 24: 23); І Мойсей перелічив їх за Господнім словом, як йому наказано (Числа 3: 16); І перелічив Мойсей, як Господь наказав був йому, усіх перворідних серед Ізраїлевих синів (Числа 3: 42); І дав Мойсей гроші окупі Ааронові та синами його за Господнім наказом, як Господь наказав був Мойсеєві (Числа 3: 51)¹⁹.

За Господнім наказом перелічено їх через Мойсея кожного на службі його та на ношенні його. І були перелічені, як Господь наказав був Мойсеєві (Числа 4: 49); І зробив Мойсей й Аарон та вся громада Ізраїлевих синів для Левитів усе, як Господь наказав був Мойсеєві про Левитів, так зробили їм Ізраїлеві сини (Числа 8: 20)²⁰.

А по тому ввійшли Левити, щоб виконувати свою службу в скинії заповіту перед Аароном та перед синами його. Як Господь наказав був Мойсеєві про Левитів, так їм зробили вони (Числа 8: 22); І справили вони Пасху першого місяця, чотирнадцятого дня місяця надвечір у Сінайській пустині, усе, як Господь наказав був Мойсеєві, так зробили Ізраїлеві сини (Числа 9: 5); І зробив так Мойсей, як Господь наказав був йому, так він і зробив (Числа 17: 26); І зробив Мойсей, як Господь наказав був, і вийшли вони на Гор-гору на очах усієї громади (Числа 20: 27); І зробив Мойсей, як Господь наказав був йому. І взяв він Ісуса, і поставив його перед Елеазаром та перед усією громадою (Числа 27: 22); І Мойсей сказав Ізраїлевим синам усе так, як Господь наказав Мойсеєві (Числа 30: 1); І зробив Мойсей та священник Елеазар, як Господь наказав був Мойсеєві (Числа 31: 31).

І дав Мойсей данину Господнього приношення священникові Елеазарові, як Господь наказав був Мойсеєві (Числа 31: 41); І взяв Мойсей з половини Ізраїлевих синів вийнятого одного з п'ятидесяти з людини та зо скотини, та й дав їх Левитам, що виконують сторожу Господньої скинії, як Господь наказав був Мойсеєві (Числа 31: 47)²¹.

Отже, одними з найголовніших концептуальних ознак концепту Мойсей є "слуга Господній" чи "виконавець волі Господа". Варто звернути увагу і на зовнішню та внутрішню зміни Мойсея, які відбулися після розмови з Господом та сходження з гори Синай: І сталося, коли сховався Мойсей з гори Синай, а обидві таблиці свідництва в Мойсеєвій руці при сході його з гори, що Мойсей не знав, що лице його стало променіти, бо Бог говорив з ним (Вихід 29: 34); І бачили Ізраїлеві сини лице Мойсеєве, що променіло лице Мойсеєве. І Мойсей знов накладав покривало на лице

своє аж до відходу свого, щоб говорити з Ним (Вихід 34: 35)²².

Знаходимо далі й опис зовнішності та вказівку на вік померлого Мойсея: А Мойсей був віку ста й двадцяти літ, коли він помер, та не затемнилось око його, і вологість його не зменшилась (Повторення Закону 34: 7)²³. Варто звернути увагу, що навіть у похилому віці Мойсей залишався мудрою людиною. Лексему Мойсей в тексті Біблії можуть замінювати іншими займенниками: він (форма називного відмінка 3 особи однини): І він вийшов від фараона й молився до Господа (Вихід 10: 18); І побачив тесть Мойсеїв усе, що він робить народові, та й сказав: Що це за річ, що ти робиш народові? Для чого ти сидиш сам один, а весь народ стоїть навколо від ранку аж до вечора? (Вихід 18: 14); І він сказав до народу: Будьте готові на третій день; не входьте до жінок (Вихід 19: 15); І послав він юнаків, синів Ізраїлевих, і вони зложили цілопалення, і принесли жертви, мирні жертви для Господа, бички (Вихід 24: 5); І взяв він книгу заповіту, та й відчитав вголос народові. А вони сказали: Усе, що говорив Господь, зробимо й послухаємо! (Вихід 24: 7); А до старших сказав він: Сидіть нам на цім місці, аж поки ми вернемось до вас! А ось Аарон та Хур будуть із вами. Хто матиме справу, нехай прийде до них (Вихід 24: 14); І витесав він дві кам'яні таблиці, як перші. І встав Мойсей рано вранці, та й вийшов на гору Синай, як Господь звелів був йому. І взяв він у руку свою дві таблиці кам'яні (Вихід 34: 4); І зробив Мойсей усе, як Господь наказав був йому, так він зробив (Вихід 40: 16); І вніс він ковчега до скинії, і повісив завісу заслони, і закрив ковчег свідництва, як Господь наказав був Мойсеєві (Вихід 40: 21); І кадив він на ньому запахні кадила, як Господь наказав був Мойсеєві (Вихід 40: 27); І зробив так Мойсей, як Господь наказав був йому, так він і зробив (Числа 17: 26); І буде це для вас на вічну постанову на очищення Ізраїлевих синів зо всіх їхніх гріхів раз у році. І він учинив, як Господь наказав був Мойсеєві (Левит 16: 34)²⁴.

Йому (форма давального відмінка, чоловічого роду, 3 особи однини): І говорив Бог до Мойсея, та й сказав йому: Я Господь! (Вихід 6: 2); І він кликав до Господа! І показав йому Господь дерево, і він кинув його до води, і стала вода та солодка! Там Він дав йому постанову та право, і там його випробував (Вихід 16: 25); І прибув Мойсей, і покликав старших народніх, та й виложив перед ними всі ті слова, що Господь наказав був йому (Вихід 19: 7); І вони сказали мені: Зроби нам богів, що будуть ходити перед нами, бо той Мойсей, муж, що вивів нас із єгипетського краю, ми не знаємо, що сталось йому (Вихід 32: 23); І витесав він дві кам'яні таблиці, як перші. І встав Мойсей рано вранці, та й вийшов на гору Синай, як Господь звелів був йому. І взяв він у руку свою дві таблиці кам'яні (Вихід 34: 4); А коли Мойсей входив перед Господнє лице на розмову з Ним, то здіймав покривало аж до свого виходу. І він виходив, і говорив до Ізраїлевих синів, що було наказано йому (Вихід 34: 4); І Мойсей перелічив їх за

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

Господнім словом, як йому наказано (Числа 3: 16)²⁵.

Також у тексті Біблії слово Мойсей замінюють указівним займенником той: І побачив Господь, що він зійшов подивитися. І кликнув до нього Бог з□посеред тієї тернини і сказав: Мойсею, Мойсею! А той відказав: Ось я! (Вихід 3: 4); І промовив до нього Господь: Що то в руці твоїй? Той відказав: Палиця (Вихід 4: 2); І сказав Він: Кинь її на землю! І той кинув її на землю, і вона стала вужем. І втік Мойсей від нього (Вихід 4: 3). Можливе й функціонування особового займенника ти замість лексеми Мойсей при звертанні Господа до пророка: Та Я буду з тобою! А це тобі знак, що Я послав тебе: коли ти виведеш народ із Єгипту, то ви будете служити Богові на оцій горі (Вихід 3: 12); І вони послухають слова твого, і прийдеши ти та старші Ізраїлеві до єгипетського царя, та й скажете йому: Господь, Бог євреїв, стрівся був нам. А тепер ми підемо в триденну дорогу в пустиню, і складемо жертви Господеві, Богові нашому! (Вихід 3: 18); І станеться коли вони не повірять також обом тим ознакам, і не послухають твого голосу, то ти візьмеш води з Річки, і виллеш на суходіл. І переміниться та вода, що ти візьмеш із Річки, і станеться кров'ю на суходолі (Вихід 4: 9); І сказав Господь до Мойсея: Коли ти підеш, щоб вернутися до Єгипту, гляди, щоб усі чуда, які Я вклав у твою руку, ти вчинив їх перед лицем фараона, а Я ожорсточу серце його, і він не відпустить народу (Вихід 4: 21); І ти скажеш фараонові: Так сказав Господь: Син Мій, Мій перворідний то Ізраїль (Вихід 4: 22); Ти будеш говорити все, що Я накажу тобі, а брат твій Аарон буде говорити фараонові, і нехай він відпустить Ізраїлевих синів з свого краю (Вихід 7: 2); І сказав Господь до Мойсея: Увійди до фараона, і говори до нього: Так сказав Господь, Бог євреїв: Відпусти Мій народ, і нехай вони служать Мені! Бо коли ти відмовишся відпустити, і будеш держати їх ще (Вихід 9: 1–2); І сказав Господь до Мойсея: Увійди до фараона, бо Я зробив запеклим серце його та серце рабів його, щоб показати ці ознаки Мої серед нього І щоб ти розповідав в уші сина свого та онука свого, що зробив Я в Єгипті, та про ознаки Мої, що вчинив я серед них. І ви будете знати, що Я Господь! (Вихід 10: 1–2); І ввійшли Мойсей та Аарон до фараона, та й сказали йому: Так сказав Господь, Бог євреїв: Аж доки ти будеш відмовлятися впокоритися передо Мною? Відпусти Мій народ, і нехай вони служать Мені! (Вихід 10: 3); Бо коли ти відмовишся відпустити народ Мій, то ось Я зватра спроваджу сарану на твій край (Вихід 10: 4)²⁶.

І сказав йому фараон: Іди від мене! Стережися, щоб ти не бачив більше лица мого, бо того дня, коли побачиш лице моє, ти помреш! (Вихід 10: 28); І народ був там спраглий води. І ремствував народ на Мойсея й говорив: Нащо це ти випровадив нас із Єгипту? Щоб повбивати спраглою мене та синів моїх, та отари мої? (Вихід 17: 3); І сказав Господь до Мойсея: Перейдися перед народом, і візьми з собою декого з старших Ізраїлевих, а палицю, що нею ти вдарив був Річку, візьми в свою руку, та й іди! (Вихід 17: 5); Ось Я стану

перед лицем твоїм там, на скелі в Хориві, а ти вдариш у скелю, і вийде із неї вода, і буде пити народ! І зробив Мойсей так на очах старших Ізраїлевих (Вихід 17: 6)²⁷.

У тексті Біблії концепт Мойсей може бути виражений лексемами: Пан: так його називає Ісус, Аарон, сини Рувимові та Гадові сини: І відповів Ісус, син Навинів, Мойсеїв слуга від своєї молодости, та й сказав: Пане мій Мойсею, заборони їм! (Числа 11: 28); І сказав Аарон до Мойсея: Будь ласкав, мій пане, не поклади ж на нас гріха, що були ми нерозумні та що прогрішилися! (Числа 12: 11); І сказали Гадові сини та сини Рувимові до Мойсея, говорячи: Раби твої зроблять, як пан наш приказує (Числа 32: 25); А раби твої перейдуть, кожен військовий озброєний, перед Господнім лицем на війну, як пан наш наказує (Числа 32: 27); І сказали: Господь наказав моєму панові дати жеребком цей Край Ізраїлевим синам, і пан мій отримав Господнього наказу дати спадок нашого брата Целофхада його дочкам (Числа 36: 2)²⁸. Лексема пан підкреслює поважне ставлення людей до Мойсея і його становище серед інших.

Названо в Біблії Мойсея пророком: І не появився вже в Ізраїлі пророк, як Мойсей, що знав його Господь обличчя-в-обличчя (Повторення Закону 34: 10)²⁹. З цього мікроконтексту ми розуміємо, що навіть після смерті Мойсея подібного ідейного лідера в Ізраїлі так і не було.

Народ у Біблії називає Мойсея мужем: І дав Господь милість тому народові в очах Єгипту. Також і цей муж, Мойсей, був дуже великий в єгипетським краї в очах фараонових рабів та в очах того народу (Вихід 11: 3); І побачив народ, що загаявся Мойсей зійти з гори. І зібрався народ проти Аарона, та й сказали до нього: Устань, зроби нам богів, що будуть ходити перед нами, бо той Мойсей, муж, що вивів був нас із єгипетського краю, ми не знаємо, що сталося йому (Вихід 32: 1); І вони сказали мені: Зроби нам богів, що будуть ходити перед нами, бо той Мойсей, муж, що вивів нас із єгипетського краю, ми не знаємо, що сталося йому (Вихід 34: 23); А той муж, Мойсей, був найлагідніший за всяку людину, що на поверхні землі (Числа 12: 3)³⁰.

Можливе використання лексеми раб для позначення концепту Мойсей. Так, у тексті Біблії Господь називає Мойсея своїм рабом: Не так раб мій Мойсей: у всім домі Моїм він довірений! (Числа 12: 7); Говорю Я з ним уста до уст, а не видінням і не загадками, і Образ Господа він оглядає. І чому не боялися ви нарікати на Мойсея, Мойого раба? (Числа 12: 8); І впокоївся там Мойсей, Господній раб (Повторення Закону 34: 5)³¹.

Використання лексеми раб підкреслює, що Мойсей завжди виконував волю Господню і всі його накази та послання.

Варто зазначити, що лексему Мойсей уживають у словосполученні з прикметниками на позначення величчя, жертвовності та інших позитивних рис пророка: великий, найлагідніший, найвірніший, довірений; та

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem.

³¹ Ibidem.

відсутності дару красномовства: тяжкоязикий та тяжкоустий; а також з прикметниками, які підкреслюють належність Мойсея до Господа: Господній раб.

Висновки. Концепт Мойсей представлений в тексті Біблії спектром таких концептуальних ознак: “посередник між Господом та людьми”, “слуга Господній” чи “виконавець волі Господа”, “проповідник волі Господньої”, “утікач, який убив єгиптянина”, “пророк, позбавлений красномовства”, “відомий кожному мудрець”, “велика людина в єгипетським краї”, “лагідніший за всіх”, “захисник братів своїх”, “той, хто працює на користь власного народу”, “той, кого витягли з води”, “гарний”, “єврейське дитя”, “суддя”. У Біблії вся праця Мойсея була безпосередньо пов’язана з виконанням волі Господньої, що підтверджує 41 мікроконтекст.

Концепт Мойсей у тексті Біблії виражено також лексемами пан, пророк, муж, раб та займенниками він, ти. Лексеми Мойсей уживають у словосполученні з прикметниками на позначення величчя, жертвності та інших позитивних рис пророка (великий, найлагідніший, найвірніший, довірений) та відсутності дару красномовства (тяжкоязикий та тяжкоустий), а також з прикметниками, які підкреслюють належність Мойсея до Господа: Господній раб. Мойсей у Біблії зображений справжнім пророком, якого поважають люди та фараон навіть після смерті. Він постійно виконує волю Бога та ніколи не скаржиться на свою важку долю, не потребує родини, кохання та друзів.

Oleksandra Turik. The structure of the concept of Moses in the Book of Genesis. In modern society, the image of the prophet, in particular Moses, evokes in the minds of the Ukrainian people respect, esteem and the desire to find an ideological leader. Now the interpretation of the linguistic image of Moses in the Bible remains unanalyzed, which determines the relevance of our study.

The aim of our work is to study the specifics of interpretation and modeling of the speech image of Moses in Ukrainian literature.

The scientific novelty of the obtained results and conclusions

is that the work defines a range of means of embodiment of the image of Moses in the text of the Bible.

Methods. The analysis of the linguistic material is based on the principles of an integrated philological approach using the linguo-cognitive method of analyzing the phenomenon under study, in particular: the method of conceptual analysis (for modeling the internal structure of the concept of Moses), the method of contextual analysis (for highlighting the textual embodiment of the concept of Moses). In the article general scientific methods and techniques are used, such as – linguistic observation, classification, systematization, comparison, abstraction, as well as the method of quantitative calculations.

Conclusions. It is worth noting that the concept Moses is used in conjunction with adjectives to denote the greatness, sacrifice and other positive traits of the prophet: great, most gentle, most faithful, trusted; and lack of eloquence: heavy-tongued and heavy-toothed; and also with adjectives that emphasize Moses' belonging to the Lord: the servant of the Lord.

The concept of Moses is presented in the text of the Bible by a spectrum of such conceptual features: “mediator between God and men”, “servant of the God” or “doer of the Lord”, “preacher of the God”, “fugitive who killed the Egyptian”, “prophet without eloquence”, “Everyone knows the sage”, “the great man in the land of Egypt”, “the softest of all”, “the defender of his brothers”, “the one who works for the benefit of his own people”, “the one who was pulled out of the water”.

Key words: linguoconceptology, concept, Moses, image, semantics, biblical image.

Turik Oleksandra – викладач кафедри суспільних наук та українознавства ВДНЗ України “Буковинський державний медичний університет”. Коло наукових інтересів: методика викладання української мови як іноземної, когнітивна лінгвістика, лінгвоконцептологія.

Turik Oleksandra – is a lecturer at the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Higher State Educational Establishment of Ukraine “Bukovinian State Medical University”. Research interests: methods of teaching Ukrainian as a foreign language, cognitive linguistics, linguoconceptology.

Received: 22.01.2021

Advance Access Published: March, 2021

© O. Turik, 2021